2 ՏԱՐՈՒ ԹԻՒ 1837 — ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ։ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1905 — (Ն. Տ.) 1 ՄԱՐՏ 1905

ՎԱ ՓԱՐԱ

ՅԱՐ ՆՒՒ ՏՆՕՐԻՆ

ՏԻԳՐԱՆ ՉԻՎԼԻԼԵԿԵԱՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՉՈ. ՊԱՊՈՒ ԱԼԻ ՃԱՆՏԷՍԻ, 20

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՎԱ ՓԱՐԱ

ارمنيجه سورهاتاق غزتهسى صاحب امتيازى د. جيوانك

باب عالى جاده سى نومرو ٢٠

DIRECTION DU JOURNAL ARMÉNIEN

SOURHANTAG

20, Avenue de la S. Porte

CONSTANTINOPLE

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ ԱՌ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՅԹԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԱՐԵԱԼՈՑՍԻՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄԱՐ

12 ամիսը կանխիկ ղ. 75

6 » » » 40

ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՅ ՀԱՄԱՐ

ԹՂԹԱՏՈՒՐԻ ԾԱԽՍԸ ՄԵՐ ՎՐԱՑ

12 ամիսը կանխիկ ղ. 100

6 » « » 50

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ԹՂԹԱՏՈՒՐԻ ԾԱԽՍԸ ՄԵՐ ՎՐԱՑ

12 ամիսը կանխիկ Ֆրգ. 22

6 » » » 11

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՑԵԼԴՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԷՆ ԱՄՍՈՑ

10ԻՆ 20ԻՆ ԵՒ 30ԻՆ

ՅԱՆՈՒՑՈՒՄԻ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ

Մէկ անգամի համար ծախքը 5 ղ.

Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ

ՕՐԱՑՈՑՑ

ԱՇՏ ՕՁՈՒՔՍԱՆ

1905

ՀԻՆ ՏԱՐԻԱՑ — ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԱՑ — 1 ՄԱՐՏ 1905

ՏԱՃԿԱԿԱՆՆ — 25 ՉԻՒԼԻՀԱՅԷ

կէսօր. — 6.28 Եւր. 6-5

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԻՆԸ ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ՄԷՋ

Նախորդ յօդուածով մը (*) խօսած էինք թէ գրականութիւնն ալ իր բաժինը պէտք է ունենայ առեւտուր-կեանքի մէջ, և չանցած էինք գրելու այն սխալ ըմբռնումը թէ գրականութիւնն ու առեւտուրը երկու անջատ տարրեր են, և հաստատել թէ ատոնք իրարու հակառակ նայ ըլլալէ աւելի, իրար ամբողջացնող հանգամանք մը պէտք է ունենան։

Ինդիրը կարծուածէն շատ աւելի կարեւոր է, ուստի օգտակար-կը նկատենք անդրադառնալ անոր վրայ։

Իրաւ է թէ՝ այսօր գրականութեան մասին մեր ըմբռնումը չատ անճոռնի ու ահմանափակ է, որուն որոշ գծերէն դուրս գրականութիւնը —իբր վերացական գաղափարներ չշօշափող բան մը— իր նուիրականութիւնն ու սրբութիւնը կը կորնչցնէ։

Գրականութիւնը ինքնին կեանքն է այն ժողովուրդին ու ցեղին որուն կը պատկանի, և որ կ'արձագանգէ իր մտաւորական մակարդակին ատիճանաւորումը։ Երբ Գրականութիւն ու կեանք բաւարարուն մէկ համաձայնութեան մէջ կը գտնենք ու այնպէս կ'ըմբռնենք, ամէն բան ինքնին հարթուած կ'ընայ մեր ըսելիքներուն առջեւ, և ուրիշ միջոցներու ու ազդեցիկներու դիմելու պէտք չի մնար այլեւս։ Կեանք մը՝ կը չօշափէ ամէն պատահար, իր առեղծուածին մէջ ամէն բան իր տրամաղրութեան դրուածի երեւոյթ մը ունի, և հետեւաբար Գրականութիւնն ալ իր անսահման ծոցին մէջ կեանքի բոլոր երեւոյթները ընդգրկելու լիազօր իրաւունք ու իշխանութիւն ունի։ Կեանքի դասաւորումը նոյնը պէտք է ընայ գրականութեան դասաւորումին, որմէ խուսափիլը բնականէն ու բնութեան օրէնքներէն պրծելու գաղափարը կ'արտայայտէ։

Հոլոր մեծ հեղինակներէն սկսեալ մինչեւ զպրոցականներու չարադրութիւններուն մէջ քնականէն չշեղելու ձգտումը զգալի է միշտ. և այս կը հաստատէ մեր վերը ըսածը թէ՝ Գրականութիւն ու կեանք լծորդ են իրարու եւ թէ մէկը մեւսը կը փոխարինէ։ Վաղեմի կեանքը այսօր կը պատկերացնայ աչքերու առջեւ, երբ մարդ առիթ ունենայ կարդալու հին հեղինակներու գրութիւնները։

Արդ քանի որ կեանքի եւ գրականութեան բաշտարութեան եղանակն ուղիղ կը համեմատի, պէտք է որ Առեւտուրն ալ — իրրեւ կեանքի գործունէութիւնը պահպանող գործ մը — նոյն համեմատութիւնն առնէ։ Այս գաղափարութեան ուղղութեան հանդէպ, ընդհանուր կերպով ըմբռնումները այնքան ձգտեալ վիճակի մէջ են որ, ո եւ է կերպով կարելի չէ եղած մինչեւ հիմա համոզում դոյացնել թէ գրական մարդը եւ գործի մարդը պէտք չէ բոլորովին տարանջատ ընան միմիկէկէ։

Գրականութեան հետեւողը վախնալով թէ մի գուցէ գրականութեան նպատակութեան դէմ մեղանչում մը գործած ըլլայ, չէ գիտեր առեւտուրի կեանքին վրայ ակնարկ ձգելու եւ իրեն գրելու նիւթեր հայթայթելու առեւտուրի կեանքէն։ Միւս կողմէ առեւտրական մարդն ալ այնքան ամրապինդ փարած է որ գործերուն, որմէ դուրս ոչինչ իրեն համար գոյութիւն ունի եւ ոչ ալ պարագայ որ գրական երեւոյթ մը ունի զինքը չի հետաքրքրեր։ Այս երկու ծայրերուն ձգտեալ վիճակին մէջ այժմ քիչ մը մեղմութիւն կը տեսնուի, եւ ուրախալի է որ երկուստեք իրարու գործերով, խնդիրներով կը հետաքրքրուին. բայց ասիկայ փափաքուած աստիճանին չէ հասած, եւ ասոր պատճառները պիտի հետազոտենք ստորեւ։

* * *

Հակառակ «առեւտուրի ժողովուրդ», «գործի մարդ» եւ նմանօրինակ վերադիրները մեղի սեփականելնուս, մենք չենք կրնար հաստատ համոզում գոյացնել թէ՝ արդի ժամանակամիջոցին մէջ այդ վերադիրներուն տուեալիս արժանի համարելինք։ Առեւտրական, տընտեսական եւ կամ դիւղատնտեսական երկերու, ուսումնասիրութիւններու պատկառելի ալ չափազանց խիստ է։ Ձեռնհաս եւ մասնագէտ անձերու կարօտութիւն կայ, որոնք մտքէն չշօշափեն իրենց դիրքերն եւ ըստ այմ պարզեն իրենց գաղափարները։ Այդպիսի անձերու կարօտութիւնը մենք կ'զգանք մանաւանդ մեր Մամուլին մէջ։ Գրականութիւնն ալ չափազանց անձնական է, որ մտքէն չշօշափելի ըլլալով ամէն մարդ կրնայ ըսել ինչ որ կ'ուզէ, եւ ուրիշ ոչ ոք կրնայ ստուգել թէ ճիշդ է, թէ սխալ։ Ասոր համար ալ ամէն մարդ կրնայ գրել, եւ ամէն մարդ գրելով ալ կը ստորադասէ գրականութիւնը իր անձնական ճաշակին։

Գրականութեան հսկայ զանգուածին մէջ որոշ բաժանում մը չեմ տեսներ։

Բացարձակապէս դժուարահաճի աչքով դիտել ամէն բան՝ մեր նպատակէն դուրս է. եւ մեր արդի գրականութեան վիճակը պատկերացնել «Սուրհանդակ»ի ընթերցողներուն՝ այդ ալ մեր կարողութիւնէն վեր կը նկատենք. եւ միայն կ'ուզենք չօշափել գրականութեան այն բաժինը, որ ուղղակի հաղորդակցութեան մէջ է առեւտուրի եւ անոր պարագաներուն հետ։

Այսօր առեւտրականներէն քիչեր են որ գրականութեամբ կը հետաքրքրուին եւ անոր կը հետեւին։ Ասով իրենք այնպիսիի չեն եւ չենք կրնար մեղադրել զիրենք իրենց այս ծոյլ ու անտարբեր ընթացքին համար։ Իրաւ է որ այսօր մեր առօրեայ թերթերուն եւ չարաճճիական հանդէսներուն մէջ չատ քիչ բան կայ որ առեւտրական մարդու մը ուշադրութիւնը իր վրայ լարէ. անոր միտքն իրեն մագնիսացնէ եւ միանգամայն իր գործին նպաստէ։ Այս պակասին առջեւ առեւտուրի մարդը ծոյլ վերաբերում մը պիտի ունենայ թերթերուն հանդէպ, երբ անոնց մէջ հաճելիչէն աւելի ցզուածաւորի սկզբունքը գոյութիւն չունենայ։

Ոմանք կը մեղադրեն թէ՝ գործի մարդիկ լրագիր չեն կարդար, որովհետեւ իրենց ճաշակին, գործին զբաղումին հետ մտքէն չարաբերութիւն ունեցող խնդիրներ չեն տեսներ քնաւ, գոնէ ցանցառ ու հազուագիւտ ըլլալու աստիճան կը գտնուին։ Բայց ամէն բան լրագրերէն պէտք չէ սպասել։ Անհրաժեշտ պէտք ունինք մասնաւոր հատորներու, որոնք լուրջ ուսումնասիրութիւններ ըլլան գործի կեանքին համար։ Բնական է նոյնպէս որ, ամէն բան դրագէտ մը, խմբագրի մը ապահովն ալ չափազանց խիստ է։ Ձեռնհաս եւ մասնագէտ անձերու կարօտութիւն կայ, որոնք մտքէն չշօշափեն իրենց դիրքերն եւ ըստ այմ պարզեն իրենց գաղափարները։ Այդպիսի անձերու կարօտութիւնը մենք կ'զգանք մանաւանդ մեր Մամուլին մէջ։ Գրականութիւնն ալ չափազանց անձնական է, որ մտքէն չշօշափելի ըլլալով ամէն մարդ կրնայ ըսել ինչ որ կ'ուզէ, եւ ուրիշ ոչ ոք կրնայ ստուգել թէ ճիշդ է, թէ սխալ։ Ասոր համար ալ ամէն մարդ կրնայ գրել, եւ ամէն մարդ գրելով ալ կը ստորադասէ գրականութիւնը իր անձնական ճաշակին։

Կրակը եւ ջուրը իրենց անջատ վիճակին մէջ այնքան ազդեցիկ չեն, որքան երբ իրարու մօտենան. այն ատեն չոգին՝ ամէնէն զօրաւոր ուժը՝ ծնունդ կ'առնէ։ Նոյնն է նաեւ Գրականութեան ալ Առեւտուրի հանդէպ ունեցած համեմատութիւնը։ Անոնք ալ աւելի կը զօրանան, երբ իրարու մօտ գան ու համագոր գործեն։ Արդիւնքը յայտնի է։ Եւրոպական այն ազգերը, որոնք իրապէս ճարտարարուեստի եւ վաճառականութեան հետամուտ են, ունին իրենց գրական-առեւտրական գործերը, որոնք հատորներ կը կազմեն։ Շատ տեղ նոյն իսկ հայ մատենադարանները կան զուտ առեւտր. նիւթերու վրայ գրուած հատորներուն համար։ Առեւտր. թերթեր, նոյն ուղղութեամբ Հանդէսներ, պարբերականներ մեծ ծաւալ եւ ընդունելութիւն գտած են ամէն կողմ, եւ այսօր մասամբ մը իսկ զուտ գրական երկեր տեղի տուած են այս ընդհանուր հոսանքին առջեւ։

Վերջապէս Գրականութիւնն իր մէկ ամենակարեւոր բաժինն ունի Առեւտուրին մէջ, զոր մենք հիմնուին կ'անգիտանանք։

Թ. Կ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ

ԱՐԴԻ ԴԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ՕԿՋԱՐԻՆԴՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Հին կամ Սքոլաստիկեան գիտութիւնը կարելի է նկատել իրրեւ նախապատրաստական եւ սկզբնատարրերը արդի գիտութեան։ Նոր գիտութիւնը հին մեթոտները եւ սկզբունքները հիմնովին ձեւափոխելէ յետոյ եկած է հաստատել բոլորովին նոր դրութիւն մը, որ լիովին կը պատշաճի մարդ եւ գաղափարներուն ուղիղ եւ ներդաշնակ կիրառութեան։

Մարդի այս յեղաշրջումը տեղի ունեցած է մ.թ. եւ ժ.դ. դարերուն մէջ, ուր յունա-հռոմէական գիտութեան առաջ բերած թերի եւ անկատար արդիւնքները իսպառ անհետացան, տեղի տալով ընդարձակ ուղիղ եւ տրամաբանական սկզբունքներու։

Ըստ այսմ հինին եւ նորին մէջ պարզ յաջորդութիւն մը իսկ նշմարել կարելի չէ, այլ մէկը միւսին բոլորովին անկախ եւ ազատ գործունէութիւն մը ցոյց տրուած են, հետեւելով իրարու բոլորովին ներհակ հոսանքի մը։

Ինչպէս ըսինք, մտային այս բարեփոխութիւնը տեղի ունեցաւ մինչեւ դարու մէջ, երբ փիլիսոփայ-գիտունները գոյացողական ձեւերու վարդապետութեան եւ կրօնքի հիմնական սկզբունքներու մէջ թերի կողմեր նշմարելով՝ փորձեցին հիմովին բարեփոխել զանոնք, հասատատելով բոլորովին նոր դրութիւններ։

Աքօթ, Օքամ, Բիէռ տ'Էյլի եւ Բիւրա յայտարարաբար հիմնական զանազան դպրոցներ։ Ասոնց մէջէն Բիւրա, անոնց կիւղ տրամաբանը, ոգի ի բռին պայքարեցաւ ձեւերու տեսական վարդապետութեան, բնական չարժմանց օրէնքներուն, Պաղոմէոսի աստղաբաշխական վարդապետութեան եւ տարերու՝ մասնաւորապէս օդին իսկական թեթեւութեան սկզբունքին դէմ։

Բնաղանցական գիտութեան դասաւանած գոյացողական ձեւերու ժխտումը պատճառ եղաւ գիտութեան վերածնութեան մեծ եւ ահեղ գործին, եւ հիմն ի վեր տապալեց հին ձեռնած սկզբունքներն եւ մոլար վարդապետութիւնները։

Արդի գիտութեան հիմնադիրները հին բնազանցական գիտութեան ընդունած գոյացողական ձեւերու էաքանական գաղափարին տեղ ընդունեցին զօրութեան (force) գաղափարը, որ հետզհետէ պէտ պէտ փոփոխութիւններ կրելով եւ օր քան զօր կատարելագործուելով, հասաւ իր ներկայ վիճակին, որ բնագիտութեան տարած փայլուն յաղթանակին գրաւականներէն մին է։

Բիւրա, առաջին անգամ ըլլալով, ձեւի գաղափարականը անփոփոխ եւ առկախ հռչակեց չարժման սկզբունքէն։ Ըստ Բիւրայի, չարժումը անկարող է մարմնոյ մը բնութիւնը կամ տեսակը բնորոշելու եւ ընդհանուր առումով այդ բնութիւնը ի վիճակի չէ իր իսկութիւնը յայտնելու որ եւ է նշանակելի չափ կութիւնով. Նկատի առնելով թէ ամէն էակի մէջ կայ ներքին եւ դուտ ինքնածին զօրութիւն մը եւ այս պատճառաւ անհաղորդական է ան։ Բնագանական այս կարեւոր տեսութենէն, Բիւրա հետեւցուց երկրին արեւին չուրջը կատարած այն ատաղաչխական չարժումը, զոր իր աշակերտը՝ Կոպեռնիկ իրմէ փոխ առնելով, հիմնեց Աստղաբաչխութեան արդի դրութիւնը։

Վերածնութեան այս չրջանին մէջ երեք մեծ գաղափարներ արագ և չարաճուն ծաւալում մը առին.

1. Շարժումը մարմիններու համար ընդհանրական է, ըսուեցաւ, ուստի և ունի մեքենական օրէնքներ, որոնց առջեւն տեղը կը գրաւէ անչարժութեան օրէնքը (loi d'inertie).

2. Նիւթին (matière) բոլոր մասնիկները չարաւեալ չարժման մէջ են եւ բացարձակ գադարը երեք գոյութիւն չունի.

3. Հիներուն պէս փոխանակ ընդունելու թէ չարժման սկզբունքը մարմինը չրջապատող միջոցին եւ չարժումին ուղղութիւնը նոյն իսկ մարմնոյ մէջ կը գտնուի, արդի գիտութիւնը ասոր գոյութիւնը կը ժխտէ, եւ կ'ընդունի թէ մարմինը ինքնին չի կրնար չարժիլ եթէ ուրիշ մարմին մը չհրէ զայն։ Ասոր համար ալ ամէն չարժող մարմին մը կը ենթադրէ թէ ուրիշ մարմին մը զայն չարժեցուցած է։ Եւ այս կը հաստատէ թէ ամէն չարժող մարմին ալ ուրիշ մարմին մը կը չարժեցնէ։

4. Երկրի չարժումը տիեզերական տարածութեան մէջ, որ Կոպեռնիկ ենթադրեց, Գալիլէոյի եւ Քեպլէրի հիմնական փորձերուն, որոնց չնորհիւ գիտութեան պատմութեան էջերէն իսպառ չնչուեցաւ երկրիս անչարժութեան եւ օդին թեթեւութեան գաղափարը, տեղի տալով աստղաբաչխութեան եւ բնագիտութեան արդի դրութեանց։

Բնաղանցական այս նոր դրութիւնը որչափ ատեն որ չցուցուց յաւորդման քայլեր, գիտական նորութիւնները մթին եւ արատաւոր հանգամանք մը ուներ։ Մտքի արգասաւորութեան այս լճացեալ չրջանին յաղորդեց նոր եւ հրաչալի գիւտերու կանոնաւոր չարքը, երբ բնաղանցական դրութիւնը սկսաւ առ տակաւ կաղմակերպուիլ։ Այդ նոր դարագլուխը բացաւ մեծանուն փիլիսոփան Տէքարթ, որ իր կարեւոր գործը գլուխ հանելու համար դիմեց ի մէջ այլ եւ եւ փաստական սկզբունքներու։

Ժ.Ը. դարուն մէջ նշանաւոր հանդիսացաւ Լայպնից, բնաղանցական նոր վարդապետութեան եռանդուն քարոզիչը։ Այս վերջինին օգտակարութիւնը աւելի նշանակելի եղաւ մաթեմատիկան, բնական եւ պատմական տեսութեանց մէջ, դիւրացնելով Անգլիացի աչխարհահռչակ գիտնականին՝ Նեւտոնի մեծ գործը, որուն բարերաբ արդիւնքները կը վայելենք մինչեւ այսօր մեզ՝ գիտութեան պիտակիրներս։

Նեւտոն ձգողական զօրութեան գոյութիւնը երեւան հանելով, մեծ գարկ մը տուաւ զօրութեան, ձգողութեան, եղկտարական եւ մագնիսական օրէնքներուն, ճշդելով առընթերական չատ մը պարագաներ եւ լուսաբանելով գիտական ինչ ինչ կնճռոտ հարցեր։ Նեւտոնի սկզբունքները մինչեւ մեր օրերը չաբունակուեցան առանց ընդհատման, հետզհետէ առնելով աւելի կատարելագործեալ երեւոյթ մը։

Բնական գիտութիւնները, հակառակ իրենց ներկայ փայլուն վիճակին, տակաւին չատ հեռու են կատարելութեան սահմաններէն։ օրէ օր նոր դրութիւններ եւ նոր գիւտեր կը հնարուին, գործունէութեան լայնածաւալ ասպարէզներ բանալով գիտունին առջեւ, որ միչտ դէպ ի կատարեալը կը ձգտի, թափանցելու համար ինութեան թագուն գաղտնիքներուն։

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԵՐՈՍԿԻ

ՄԱՆՉՈՒՐԻՈՅ ՏԱՓԱՍՏԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՌՈՒՍԵՒՃԱԲՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ֆրանսացի երկու սպաներու Մանչուրիոյ տափաստաններուն մէջ ըրած ուղեւորութեան այս նկարագրութենէն առաջ, որ մասնաւոր հետաքրքրութեամբ մը եւ հաճոյքով կարդացուեցաւ մեր նոյն ատեն՝ իբր պատկերացումը Մայր. Արեւելեան կեանքին, այս անգամ, իբր չարունակութիւնը անոր, կը հրատարակենք յուշիկ նըքա կարագրութիւն մը՝ դարձեալ Մանչուրիոյ տափաստաններէն, բայց այս անգամ ռուսեւճարոնական պատերազմի կեանքէն, զոր գրած է Հանրի ոը Վոկիէ։

* * *

Կը յառաջանանք միչտ։ Կառախումբը կ'ընթանայ կանոնաւորապէս, եւ վայրաչարժը կը հեւայ տաժանագին կերպով։ Կառախումբը, որ Մառիա Բավլովնա մեծ-դքսուհիին անունը կը կրէ, տանջչորսորդ անգամ ըլլալով երթեւեկութիւն կը կատարէ գծին վրայ, մանչուկներ երիտասարդներ եւ հիւանդներ փոխադրելով։ Ե՛ս փափաքը չունիմ վագոնին մէջ մնալու, թէպէտեւ գլուխս կը դառնայ եւ սրունքիս վրայ տակաւին ցաւ մը կը զգամ։ Կը սակամ հիւանդանոցի մթնոլորտէն զի հիւանդնոց մը դարձած է իմ գտնուած վագոնս, ուր խչտեակներու վրայ երկնցած են մարդիկ, եւ կը լսեմ հեծեծանքներ ու նոյն իսկ հռնգալից չրնչառութիւն մը։ Կաղալով ճաչարան-վագոնը կ'երթամ։ Հակառակ օրը տարաժամ ըլլալուն, պաշտօնեաներէն ոչ ոք կը քնանայ, քանի որ իրիկունը ուշ տեղ ուտած էին։ Կառախումբին մեկնելու պատրաստութիւնները։ Ամէն ոք ճաչարանը հաւաքուած է։ Հոն կը տեսնեմ կառախումբին վարիչը՝ Կրեֆֆ, կառախումբին հրամանատարը՝ Գնդ. Պուխ. Շեֆէրնպէրկ եւ Պուրմաքին բժիչկները, Շարէսպքի եւ Բալէրի ուսանողները, գիտութեան քոյրեր՝ ընդ որս Բանթաքիւզէն իչխանուհին, Մէլլանով երեցը։ Իբար կը բարեւենք.

—Ինչպէս տեղ ունեցաք այդքան չուտով առնելու բոլոր հիւանդները, հարցուցի կառախումբի հրամանատարին, դեռ հաղիւ թէ մէկ քանի ժամ առաջ եկաք հոս (Մուքդէն)։

—Մենք ղանոնք ժողվեցինք անձրեւին տակ, պատասխանեց գնդապետը ժպտելով, եւ ժամանակ իսկ չունեցանք մեր ընելիքին վրայ խորհելու։

—Սոսկալի կերպով թրջուեցանք, ըսաւ Գիւտիեան Բոյր մը, մինչ իր աչքերը կը փայլէին։ Ցայտնի էր թէ անչպատ պարագաներն անգամ կ'երջանկացնէին զինքը։

—Հիւանդները չատ վնասուա՞ծ են։

—Օ՛, ծանր հիւանդներ ալ կան, կը պատասխանէ Տոքթ. Շեֆէրնպէրկ։

Մառիա-Բավլովնա կառախումբը չատ աւելի կազմակերպուած է քան միւսները։ Այս կառախումբն է որ ամէնէն դժուար գործերը կատարած է, ինչպէս կ'ապացուցանէ հետեւեալ վիճակագրութիւնը.—

Յարպին հասնելէն ի վեր, այս կառախումբը տասներեք անգամ երթեւեկ կատարեր և փոխադրեր է 2512 հիւանդ ու 1555 վիրաւորեալ զինուոր, եւ 71 հիւանդ ու 94 վիրաւորեալ սպաներ։ Այս տասնըչորսերորդ անգամին՝ 542 վիրաւորեալներ և հիւանդներ կը փոխադրէ և այսպէս տասնըչորս երթեւեկներու մէջ 4834 մարդիկ փոխադրած է։ Երկու բժիչկ եւ երկու բժչկական ուսանող միայն կան, և զարմանալի է թէ ի՛նչպէս կը բաւեն ասոնք իրենց յանձնուած գործին, որովհետեւ իւրաքանչիւր բժիչկի 300է եւ իւրաքանչիւր ուսանողի 200է աւելի հիւանդ կ'ընայ։ Բայց կառախումբը, հակառակ իր այդ տասնըչորս երթեւեկութիւններուն նոր կը թռուի ըլլալ։ Ինչ մեծ մաքրութի՛ւն, ինչ արագ կարգապահութիւն։ Բայց այս մասին ալ կը բաւէ։

Ես հիմայ պառկած եմ խչտեակի մը վրայ, զոր չատ լաւ կը գտնեմ, և զոր չեմ ուզեր ձգել։ Ձայն չատ աւելի աղէկ պիտի գտնէի սակայն, եթէ իմ խչտեակս մնարին քով, ինչպէս նաեւ անկինքը՝ երկու խչտեակներ չըլլային՝ ուր պառկած են պաշտօնեայ մը եւ զինուոր մը, երկուքն ալ կ'երեւայ թէ միեւնոյն հիւանդութենէն կը տառապին,—ուժերու կատարեալ սպառումէ մը։ Առաջինը տակաւին չէ կորնչցուցած իր գիտակցութիւնը. իսկ միւսը կը զառանցէ. բայց երկուքն ալ կը հեծեծեն անդադար, կը հեծեծեն գիշեր ու ցորեկ։ Մարդ, յարաճուն, ֆիզիքական գանգատ մըն է ասոնց, որ ձեր սրտին մէջ կը մտնէ եւ ձեր կռնակէն վար ցուրտ սարսուռ մը կ'անցընէ։

Վագոնին մէջ մտերը կը վառէին։ Գիւտիեան Բոյրը՝ հանդարտ քայլերով մէկ հիւանդին քովէն միւսին քով կ'երթայ, եւ աղնուաբար իր խնամքները կ'ընծայէ ժանտատենդէ վարակուածներուն, կը հարցնէ անոնց թէ ի՛նչ կ'ուզեն, եւ դեղ կը բաչխէ։ Հիւանդապահը՝ որ կէս քուն կէս արթուն է, ատեն ատեն հիւանդներուն կը մօտենայ։ Պղտիկ զինուորը, անկիւնին խորը միչտ կը հեծէ, նամնապէս պաշտօնեան՝ որ. որպէս թէ մոռացութեան գիրքը ինկած ըլլար, իրկաս-պոյտ կարած չրխունքներէն հանդուպէց եւ ընդհատ ձայներ կ'ելլեն։—Չի մը տուէք ինձի... Ես պիտի երթամ իմ պաշտօնիս .. Լապտերները...։

Վագոնին մէջ այլ եւս չի տեսնուիր ան։ Դառն, տաժանելի զգացում մը կը գրաւէ մեզ. պատերը այլ եւս չեն խօսիր։ Բժիչկը ներս կը մտնէ, եւ հիւանդ «չկնումկկին» կը մօտենայ, անոր ձեռքը կը բռնէ, մինչ հիւանդը ինքզինքին կուգայ քիչ մը։

—Բազկերակը տկար է, բայց բան մը չէ, քա՛ն մը չէ, կ'աղէկնայ, կ'ըսէ Տոքթորը. միեւնոյն ատեն իր դիմագծութիւնը կ'առնէ անանկ արտայայտութիւն մը՝ որ ատոր բոլորովին հակառակը կը յայտնէ։

(Շարունակելի)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՀԱՐՑԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՀԱՐՑԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ

ՀԱՐՑԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ

Ի ՍՏԱՄԲՈՒԼ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ

ՀԱՐՑԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ

Ի ՍՏԱՄԲՈՒԼ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նոյնպէս լոյս տեսած «Մարտիրոսաց տաղարան»ի տասնամեայ հրատարակութեան առթիւ ներկայ Տպագրութեան մէջ ունեցած մեծ դժուարութիւնները, որոնք ստիպեցին մեզ ուշացնել գիրքին հրատարակութիւնը, մեզ չեն թոյլատրեր ներկայ գրքոյկին մէջ ընդարձակ խօսիլ անոր մասին։ Ուստի կը յիշեցնենք միայն, որ Հայկական Մամուլի Հրատարակութեան Ընկերութիւնը, որ ստանձնած է այս գործը, ամէն ջանք պիտի թափէ, որ գիրքը ամէն կողմէ կատարեալ ըլլայ։ Ընկերութիւնը կը յուսայ, որ ազգասէր հայերը պիտի չուշանան իրենց բաժինը բերել այս գործին, որ ամէն կողմէ ուշադրութեան արժանի է։

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ

Տպագիր է ու պատրաստ ծախու Տպարանի Հայկական Մամուլի վրայ։ Գինը 1 ռուբլի։ Ուղարկելու համար 1 օսմ. ոսկի թղթակ։ Ուղարկելու համար 1 օսմ. ոսկի թղթակ։ Ուղարկելու համար 1 օսմ. ոսկի թղթակ։

*** Ի վաղուց ասած ցաւերուն համար ամենէն յարմար դեղը Տիգրիս է։ Տիգրիս է։ Տիգրիս է։

ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԵՒ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅԿ ՊՐԱՆՏՈՅԵԱՆ ԵՒ ՀՈՒՍԱՍ

Ամերիկեան սպասքի գործարան

Գլխաւոր գրասենեակ՝ Պոսթոն, Մասաչուսեթս

Ներկայացուցիչ՝ Ա. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Պոլիս, Գալաթիա, Ռեշատիե Ճատտեսի, թիւ 3

Հեռաձայն՝ Պերա 1238

Հաստատուած է 1865 թուին

Ամերիկեան սպասքի գործարանը Պոսթոնի մէջ, որ հիմնուած է 1865 թուին, ներկայիս կը գրաւէ 8 յարկանի մեծ շէնք մը, որուն մակերեսը 3 հեկտար է։ Գործարանը կը գտնուի Ատլանտեան ծովեզերքին վրայ, ուր ամէն տեսակ հումքեր դիւրաւ կը ստանայ։ Ունի 1500 բանուորներ, որոնք կը գործածեն ամենակատարեալ մեքենաներ։ Գործարանին արտադրութիւնը տարեկան կը հասնի 3 միլիոն տոլարի։

Գործարանին արտադրութիւնները կը բաժնուին հետեւեալ 4 մասերու մէջ։

1. Ամերիկեան արծաթեղէն սպասք։
2. Ամերիկեան ոսկեզօծ արծաթեղէն սպասք։
3. Ամերիկեան պողպատեղէն սպասք։
4. Ամերիկեան պղինձէ սպասք։

Ամերիկեան արծաթեղէն սպասքի գործարանը ունի ամենակատարեալ մեքենաներ, որոնք կը գործածուին ամերիկեան ամէն մեծ գործարանի մէջ։ Ունի նաեւ ամենակատարեալ ձուլարան մը, ուր կը ձուլուին ամէն տեսակ արծաթեղէն իրեր։ Ունի նաեւ ամենակատարեալ ոսկեզօծարան մը, ուր կը ոսկեզօծուին ամէն տեսակ արծաթեղէն իրեր։ Ունի նաեւ ամենակատարեալ ներկարան մը, ուր կը ներկուին ամէն տեսակ արծաթեղէն իրեր։ Ունի նաեւ ամենակատարեալ փայտագործարան մը, ուր կը պատրաստուին ամէն տեսակ արծաթեղէն իրերու փայտեայ տուփերը։ Ունի նաեւ ամենակատարեալ ստուգարան մը, ուր կը ստուգուին ամէն տեսակ արծաթեղէն իրեր։ Ունի նաեւ ամենակատարեալ փաթեթաւորարան մը, ուր կը փաթեթաւորուին ամէն տեսակ արծաթեղէն իրեր։

Ամերիկեան արծաթեղէն սպասքի գործարանը կը գործածէ միայն ամենակատարեալ հումքեր, որոնք կը ստանայ Ամերիկայի ամենանշանաւոր հումքի գործարաններէն։ Ամերիկեան արծաթեղէն սպասքի գործարանը կը գործածէ միայն ամենակատարեալ ձեւեր, որոնք կը ստանայ Ամերիկայի ամենանշանաւոր ձեւի գործարաններէն։ Ամերիկեան արծաթեղէն սպասքի գործարանը կը գործածէ միայն ամենակատարեալ ներկեր, որոնք կը ստանայ Ամերիկայի ամենանշանաւոր ներկի գործարաններէն։ Ամերիկեան արծաթեղէն սպասքի գործարանը կը գործածէ միայն ամենակատարեալ փայտեայ տուփեր, որոնք կը ստանայ Ամերիկայի ամենանշանաւոր փայտագործարաններէն։

Ամերիկեան արծաթեղէն սպասքի գործարանը կը գործածէ միայն ամենակատարեալ ստուգարան մը, որ կը ստանայ Ամերիկայի ամենանշանաւոր ստուգարանէն։ Ամերիկեան արծաթեղէն սպասքի գործարանը կը գործածէ միայն ամենակատարեալ փաթեթաւորարան մը, որ կը ստանայ Ամերիկայի ամենանշանաւոր փաթեթաւորարանէն։

Ամերիկեան արծաթեղէն սպասքի գործարանը կը գործածէ միայն ամենակատարեալ ձուլարան մը, որ կը ստանայ Ամերիկայի ամենանշանաւոր ձուլարանէն։ Ամերիկեան արծաթեղէն սպասքի գործարանը կը գործածէ միայն ամենակատարեալ ոսկեզօծարան մը, որ կը ստանայ Ամերիկայի ամենանշանաւոր ոսկեզօծարանէն։ Ամերիկեան արծաթեղէն սպասքի գործարանը կը գործածէ միայն ամենակատարեալ ներկարան մը, որ կը ստանայ Ամերիկայի ամենանշանաւոր ներկարանէն։

Ամերիկեան արծաթեղէն սպասքի գործարանը կը գործածէ միայն ամենակատարեալ փայտագործարան մը, որ կը ստանայ Ամերիկայի ամենանշանաւոր փայտագործարան